

SLOBODNI DOM

Socijalni položaj žene - u našem narodu i drugdje - najtočnije je mjerilo kulture.

Ne će biti ništa,
dok ne bude pravice!

Antun Radić

Jedino je republika puni izraz
slobodne narodne vladavine.

Vjera u Boga i seljačka sloga!
Republika svemu svijetu dika!

Stjepan Radić

GLAVNO GLASILO HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Broj 6.

Dne 8. ožujka 1945.

Godina III. (33)

Dan žena

Mi žene, eto, već četvrtu godinu slavimo u borbi svoj dan, dan svih slobodoljubivih žena — 8. ožujka.

Prije ovoga rata za 8. ožujka znao je samo mali broj žena, najsvjesnije antifašistkinje, koje su sav svoj rad, pa i svoje živote, dale za to, da bi se jednog dana mogao slobodno slaviti i dan žena — 8. ožujka.

Žene su 8. ožujka izabrale za svoj dan još prije prvog svjetskog rata godine 1914. kao uspomenu na veliki sastanak naprednih žena cijeloga svijeta, na kojemu su se dogovorile, kako će pojačati borbu protiv osvajačkog rata i uopće protiv zla na svijetu.

8. ožujka godine 1917. su žene u Rusiji digle svoj glas protiv rata, nepravde i slanja ljudi na klaonicu, one su počele da se bratime po ulicama s vojnicima i da im govore kako treba da se bore za svoju slobodu, a ne za tuđe interese.

U bivšoj Jugoslaviji, zemlji terora i nasilja, nisu ni žene smjele slaviti dan naprednih žena — 8. ožujka, ali su ipak tih dana po zidovima kuća, po ulicama svih gradova plamsala goruća slova: »Živio 8. ožujak, dan naprednih žena«, »Hoćemo slobodu za sve, hoćemo ravnopravnost za žene«. To su smione drugarice podsjećale silnike, da se narodna volja za slobodom ne da ugušiti i da nije daleko dan, kada će narod uzeti svoju sudbinu sam u svoje ruke.

I taj je dan došao.. Prva puška, koja je planula u ustanku bila je poziv i ženama da je došlo vrijeme da više nije dosta govoriti, nego da se treba primiti i djela. Naše su žene u Hrvatskoj gotovo jedinstveno razumjele taj poziv i pregle na posao. Na dan 8. ožujka polažu one sebi i svom narodu račun o svemu, što su zadnju godinu učinile, koliko su pridonijele Narodnooslobodilačkoj borbi, koja je i ženama omogućila da izvojuju ravnopravnost.

Splitska težakinja Vica Matošić lijepo je izrazila osjećanje sviju žena na II. konferenciji Antifašističke Fronte Žena Splita rekavši: »Mi smo treća vojska druga Tita.«

A danas kada se žene Hrvatske spremaju za svoj I. Kongres antifašistkinja Hrvatske, one će svoj dan — 8. ožujka proslaviti još žešćom borbom i još upornijim radom.

Krijesovi po brdima, bakljade, zborovi, mitinzi i priredbe, a naročito puno učestvovanje u izborima za narodnu vlast govorit će svima, da je žena kroz narodnooslobodilačku borbu izašla iz skučenih okvira svog dosadašnjeg života i da je postala ravnopravni član narodne zajednice, koji daje svoje snage za izgradnju novog i ljepšeg života.

VEDA ZAGORAC

Hrvatski narod uz Tita

U danima ovog velikog rata hrvatski se narod našao na povijesnoj prekretnici. Znalo se: rješava se njegova sudbina za vjekove. Sto je najbitnije, hrvatski narod riješio je sam puškom u ruci svoju sudbinu. Ne puškom i pod puškom za tuđina i njegove interese, već s bratskim srpskim narodom za svoja i njegova prava i slobodu, jer Hrvatska nije samo domovina hrvatskog, nego i srpskog naroda, koji dijeli njezinu sudbinu već stoljećima.

Teška je bila sudbina hrvatskog naroda. Na razmedji svjetskih puteva, od propasti vlastite države do današnjih slavnih dana — bio je stalno varan i izrabljiv. Lijući krv diljem cijele Evrope ili za tuđina ili domaćeg gospodara, ili jedne i druge, on je bio kmet — smet za feudalnog gospodara, muž — lopata za novjeko gospodina. Pa kad je na čelu s Matijom Gubcem pošao u borbu za staru pravdu, udruženi hrvatsko-madjarsko-njemački feudali ispekoše živog njegovog vodju Gubca na Markovom trgu u Zagrebu kao nijemu životinju — sve za veću slavu božju i slavu trojedne kraljevine. U borbi »za krst časni i slobodu zlatnu«, ne vidje naš narod ni krsta, ni slobode. I tako redom.

Ali iskustvo prošlosti nije ostalo zaboravljeno.

Duh Matije Gubca, duh seljačke bune i junaštva, duh borbe za socijalnu pravdu i poštenje stalno je živio u hrvatskom seljačkom narodu. On je taj, koji je u izmijenjenim prilikama, početkom ovoga stoljeća, dao hrvatsku seljačku stranku i braću Radiće. On je taj, koji je konačno doveo hrvatsko seljaštvo dakle ogromnu većinu hrvatskog naroda — napuštenog od svojeg vodstva u Narodnooslobodilačku borbu. I danas nema kraja u Hrvatskoj, bio slobodan ili još pod čizmom okupatora, koji ne sudjeluje u Narodnooslobodilačkom pokretu. Čitave seljačke obitelji sa svim svojim članovima napustile su, i još uvijek napuštaju, svoje domove i svoja imanja, da bi učestvovala u borbi za slobodu svoje domovine. Izvršni odbor Hrvatske seljačke stranke na čelu s predsjednikom Franjom Gažijem, seljakom iz Podravine, Tuna Babić, 75-godišnji starac iz Slavonije, Nestor Hrvatske seljačke stranke, i nebrojeni drugi obilaze oslobodjena područja Hrvatske, hrvatske seljačke domove — šireći duh borbe protiv zvjerskog fašizma i njegovih ustaških krvnika.

Plamen svetog i pravednog Narodnooslobodilačkog rata obuhvatio je cijelu Hrvatsku.

Hrvati, ma gdje oni bili, svjesni su danas, da se samo borbom i krvlju stiče sloboda, i da narod koji ne će i ne zna da se bori za svoju slobodu, nije ni dostojan da bude slobodan.

Hrvatski je narod danas svijestan, da je sudbinski vezan s ostalim bratskim narodima Slavenskog Juga, i da samo s njima zajedno, u bratstvu i jedinstvu, može izvojevati svoju slobodu, sačuvati je i poživjeti životom dostojnim čovjeka.

Već od prvih dana upada krvožednih fašističkih horda u našu zemlju, bila su

i ostala su samo dva puta: ili s narodom u borbu za čast i slobodu — ili s fašizmom u sram i izdaju.

U tim sudbonosnim danima naše povijesti svi naši narodi prepušteni su na milost i nemilost fašističkim okupatorima i njihovim slugama. Vodstva svih političkih stranaka, bez razlike, napustile su narod osim jedne jedine Komunističke partije. Komunistička partija bila je ta, koja je povela narod u svetu borbu za pravdu i slobodu; ona je jedina ostala s narodom; ona ga jedina nije izdala. To je njezina povijesna zasluga, koja ne će biti nikad zaboravljena, dok bude naših naroda.

To što hrvatski narod nije u početku u svojoj potpunosti pošao u borbu nije njegova krivica. Bio je napušten od ljudi, kojima je desetljećima poklanjao puno povjerenje u vodjenju svoje narodnosne politike. Bivše vodstvo Hrvatske seljačke stranke — Hrvatska seljačka stranka u tim je danima neosporno predstavljala ogromnu većinu hrvatskog naroda — na čelu s dr. Vlatkom Mačkom i ostalim reakcionarnim grupama oko njega, s politikom pokornosti i sluganstva fašizmu, u početku, — a politikom, čekanja, kasnije, uz vlastodržce propale Jugoslavije — glavni su krivci da su široki hrvatski narodni redovi, u prvo vrijeme, ostali zbunjeni i u stavu iščekivanja. Ovo tim prije, što se osnivanjem »Nezavisne države Hrvatske« (skraćeno NDH) i propagandom u hrvatskom narodu pokušavalo stvoriti uvjerenje, da se ostvario njegov vjekovni san: samostalna i nezavisna nacionalna hrvatska država. A NDH nije bila ni nezavisna, ni država, ni hrvatska, već ropska tvorevina talijansko-germanskog fašizma, osnovana sa ciljem da pomoću domaćih krvnika na čelu s Pavelićem posluži paklenom planu fašizma: istrebljenju najprije srpskoga, a potom i samog hrvatskog naroda.

Dovoljno je samo podsjetiti na nezapamćena krvava mahnitanja ustaša, tih zvijeri u ljudskoj spodobi, nad nevinnim srpskim narodom diljem cijele NDH.; na prah i pepeo u koji su pretvorena mnogovjekovna srpska ognjišta u Hrvatskoj; na krv i oganj, kojima se htjelo uništiti sve što je bratski osjećalo i napredno mislilo; dovoljno je podsjetiti na zagrebačka vješala i tamnice, na logore u Jasenovcu, Krapju i Novoj Gradiški, na Rab i Jadovno, na stotine tisuća zaklane i pobijene djece, žena i staraca; dovoljno je podsjetiti na krvavi fašistički teror (nasilje) u Dalmaciji i Hrvatskom Primorju. Na planove fašista o raseljavanju hrvatskog življa iz Dalmacije i Hrvatskog Primorja, o neoslobodjenom Dubrovniku i preostalim dijelom Dalmacije, koje je »velikodušno« talijanski fašizam privremeno prepustio svojoj vazalnoj državi NDH i tako dalje.

Ali dok je u početku bilo moguće zbunjivati i zbuniti široke redove hr-

vatskog naroda, dok je to u prvim časovima reakciji iz bivšeg vodstva HSS, u stvari cijelom bivšem vodstvu, i uspjevalo, — danas to više nije moguće. Politika čekanja — to zavaravanje širokih redova hrvatskog naroda — u stvari politika okupatora i njegovih slugu — doživjela je slom, konačno na svim linijama.

Hrvatski se narod opredijelio, određeno i jasno, u svojoj ogromnoj, čestitoj, puntarskoj seljačkoj većini.

A to je ono, što je bitno danas.

Nakazno bi bilo, da nije istinito, kad još i danas dr. Juraj Krnjević, bivši glavni tajnik Hrvatske seljačke stranke, pokušava da s druge strane zabije nož u ledja prije svega i nad svime svom vlastitom hrvatskom narodu — a preko njega cijelom Narodnooslobodilačkom pokretu. Po kojoj to osnovi — čudorednoj, političkoj ili narodnosno-hrvatskoj — dr. Juraj Krnjević brani danas velikosrpsku reakciju i hegemoniju (prevlast)? On brani onu istu kliku i one iste ljude, koji su bili duhovni začetnici umorstva učitelja hrvatskog seljaštva blagopokojnog Stjepana Radića, koji su upravo to umorstvo u parlamentu naručili. Da nije to možda po liniji programa Hrvatske seljačke republikanske stranke? Ljuto će se prevariti on i svi njemu slični! Ni sjemena ni imena ne će ostati fašizmu i reakciji u Hrvatskoj, ma kako se ona zvala i pod kojim bilo plaštem se ona ogrtala. Mlin Narodnooslobodilačkog pokreta melje doduše polako, ali sitno i sigurno. Ognjena oluja, što već šiba na vratima glavnog grada Hrvatske, ponosnog i borbenog Zagreba, u prah i pepeo razvijat će smrdljivu ustašku grobnicu.

Hrvatska seljačka stranka, i svi čestiti hrvatski rodoljubi, bez obzira na ranija politička shvaćanja, svrstali su se pod zastavu Narodnooslobodilačke borbe, koju je tako junački i mudro poveo i vodi, maršal Jugoslavije drug TITO. Svi naši narodi, a hrvatski narod napose, s bezgraničnim povjerenjem i ljubavlju gleda u tog čovjeka, heroja i borca.

Drug TITO i naša slavna ovjenčana vojska jamstvo su naše pobjede i slobode.

Drug TITO i naša slavna vojska jamstvo su, da će Nova Jugoslavija biti država narodne ravnopravnosti, bratska zajednica slobodnih i ravnopravnih naroda, država socijalne pravice i čovječnosti i u njoj slobodna država Hrvatska.

Nema zapreka, koje ne ćemo svladati.

»Ne ćemo rasprava, već djela.«

Bezgranična je stoga vjera i nada naših naroda u bolje dane.

A to je ono, što je bitno danas i čega je svijestan hrvatski narod — kao jedan čovjek.

FRANE FROL,

Potpredsjednik Izvršnog odbora HSS

Program Hrvatske seljačke stranke -- nauke Stjepana Radića i Narodno-oslobodilački pokret

Kad su prije 45 godina braća Radići osnovali Hrvatsku seljačku stranku, imali su za to temeljitih razloga. Pri tome ih je vodilo veliko poznavanje narodnih potreba i zahtjeva. Tada su u to doba u Hrvatskoj postojale različite građanske stranke, koje su u narod unašale i vodile onakvu politiku, kakva je njima, a ne narodu, a napose ne seljačkom, odgovala. Ta je politika bila ispremijšana i natrušena tuđinskim prohtjevima, a ne prohtjevima i težnjama hrvatskoga naroda. Ona se kosila sa zahtjevima i potrebama širih slojeva hrvatskoga naroda, a dapače zadirala i slabila hrvatski narodni suverenitet. Takvo vodjenje politike od strane tih građanskih stranaka, bilo je rak-rana na hrvatskom tijelu. Trebalo je s ovim i ovakvim strankama jednoć obračunati i dokrajčiti njihovo protunarodno političko djelovanje i protunarodni rad.

Osnutkom Hrvatske seljačke stranke počinje se hrvatskom narodu obzorje vedriti. Narod počinje shvaćati, da je jedina Hrvatska seljačka stranka, koja ga vodi do ostvarenja i obistinjenja njegovih narodno-političkih, kulturno-prosvjetnih i ekonomsko-gospodarskih prava i interesa.

Velik je ovo bio politički preokret u životu hrvatskog naroda, a pogotovo što je politički program Hrvatske seljačke stranke učitelj i vodja hrvatskog naroda Stjepan Radić postavio i utemeljio na širokim osnovama demokracije. Stranka je zahvatila ne samo široke radne slojeve naroda u Hrvatskoj, nego i mnogobrojne građane i pravu narodnu inteligenciju. Kroz vremensko razdoblje u trajanju od 15—20 godina, od osnutka same Stranke, pristupio je u Stranku i ostali hrvatski narod iz Dalmacije i Bosne i Hercegovine.

Na ovaj je način Stranka postala narodni pokret, jer je u njoj bilo najmanje 90 posto jedinstvenog hrvatskog naroda. To je nepobitna povijesna činjenica, koju ne može nitko poreći.

Od ovoga vremena otvaraju se prava i istinska vrata iskrenom i bratskom dogovaranju i sporazumjevanju s braćom Srbima. Išlo se zatim, a još i danas se ide, da se bratski ujedini u našoj novostvorenoj, davno željenoj državnj zajednici demokratskoj i federativnoj Jugoslaviji, da kao ravnopravni i slobodni narodi radimo na korist svih nas, održavajući svaki svoj narodnosni značaj i vjersku pripadnost.

To su načela Hrvatske seljačke stranke, koja je Stjepan Radić neumorno zastupao i u život konačno proveo, a danas sprovadja narodnooslobodilački pokret sa svojom istrajnom i krvavom borbom na čelu s omiljenim narodnim vodjom i vrhovnim zapovjednikom maršalom Titom.

Za ovu tekovinu naši su narodi, a napose hrvatski narod, podnijeli teške muke i patnje po zatvorima i mučenjima u bivšoj Jugoslaviji. Za ovu tekovinu prolije se kroz tri i po godine borbe mnogo krvi, a još se i danas proljeva. Za nju su dati, a još se i danas daju životi naših najboljih sinova, kćeri i otaca.

Tko pokušava ili bude u buduće pokušao da ruši na krvi i životima stvorenu demokratsku i federativnu Jugoslaviju i njezino državno ustrojstvo, postavljeno slobodnom voljom svih naroda, naići će na njihov žestok i zajednički otpor.

Ovo je dokaz ljubavi i najvećeg požrtvovanja naših naroda prema zajedničkoj domovini, koju će braniti i očuvati, kao što su to do danas činili.

Sporazum Tito-Subašić i njegove dopune sadrže u sebi pored ostalih prijedloga i prijedloge postavljanja namjesništva i zakonodavne vlasti: Antifašističkog vijeća narodnog oslobodjenja Jugoslavije. To je rezultat narodno-oslobodilačkog pokreta, u kojem se nalazi danas najmanje 80 posto svih naroda Jugoslavije, poštenih i borbi odanih Srba, Hrvata, Slovenaca, Crnogoraca, Makedonaca i muslimana. Svi su ovi narodi združeni po svojim političkim grupacijama i po svim nacionalnim težnjama u jedan zajednički i nesalomljivi politički centar, u kojemu zajednički, bratski rade, učvršćuju i izgrađuju svoju zajedničku državu demokratsku i federativnu Jugoslaviju, brane i čuvaju je zajedno s našom hrabrom Narodno-oslobodilačkom vojskom na čelu sa maršalom Titom, od svakog tuđina i domaćih izdajnika.

Hrvatski je narod kroz ovih zadnjih 20 godina u bivšoj Jugoslaviji prošao kroz različito razdoblje svoje golgote na čelu sa svojim učiteljem i vodjom Stjepanom Radićem. Njegovi nasljednici s okolinom dr. Mačeka i dr. Jurja Krnjevića, koji se sada nalazi u inozemstvu (u Londonu), iznevjerili su se programu Hrvatske seljačke stranke i nauci Stjepana Radića. Umjesto, da hrvatski narod povedu u narodnooslobodilačku borbu, u kojoj se nalaze svi čestiti i poštenu Srbi, Slovenci, Crnogorci, Makedonci i muslimani, oni ga odvraćaju od narodnooslobodilačkog pokreta, tog spasonosnog puta za hrvatski narod i rade, zajedno, ruku pod ruku, s reakcionarnom velikosrpskom hegemonističkom klikom, koja je uvijek, a pogotovo za vrijeme opstanka stare Jugoslavije ugnjetavala hrvatski narod, oduzimala mu njegova povijesna nacionalna prava, ekonomski ga slabila, pokušavajući ga prikazati narodom drugog reda u zemlji.

Za sve ovo znade okolina dr. Mačeka i Juraj Krnjević, ali ih u njihovom protunarodnom radu ne smetaju patnje i prepaćeni bolovi hrvatskoga naroda u bivšoj Jugoslaviji. Njima nije stalo da izliječe povrede nanešene hrvatskom narodu, da unaprede njegovo blagostanje i zaštite njegove interese, nego im je jedino stalo do toga, da hrvatski narod zavedu i oslijepu, i na njegovoj grbači da se dočepaju ponovno vlasti, da zaštite sebe, svoje lične interese u društvu sa starim velikosrpskim reakcionarnim strankama na čelu sa kraljem Petrom II. Karadjordjevićem.

Ne vjeruje više nitko zavaranjima dr. Mačeka, njegove okoline i dr. Jurja Krnjevića, koji nas vode do neminovne propasti, nego kao dostojni sinovi naših hrvatskih predaka i pravi sljedbenici programa i nauke Stjepana Radića, stupamo svi kao čestiti i poštenu Hrvati, koji nisu okaljali svoje ruke o krv nevinih žrtava, u narodnooslobodilački pokret i Narodnooslobodilačku vojsku, da i mi Hrvati samo ovim načinom doprinesemo na oltar zajedničke domovine, a napose Bosne i Hercegovine, svoj udio u obrani i izgradnji zajedničke novostvorene države Jugoslavije i časti svog hrvatskog imena.

To je unutarnji duševni poziv svih čestitih i poštenih Hrvata, pa nema više promišljanja i čekanja, nego svi na front i za front, za spas i blagostanje našeg opstanka!

DR. JAKOV GRGURIĆ,
potpredsjednik ZAVNOBIH-a i
član Izvršnog odbora HSS.

Stvaramo novu Jugoslaviju

Kroz krvavu borbu ovog velikog, u povijesti čovječanstva najstrašnijeg rata, narodi Slavenkog Juga svojim vlastitim snagama stvaraju novu ravnopravnu Jugoslaviju. Ovo je drugi put što jugoslavenski narodi stvaraju svoju zajedničku državu. Za staru Jugoslaviju, stvorenu nakon rata od 1914. do 1918. hrvatski i srpski narod je prolije potoke krvi u rušenju Austro-Ugarske monarhije, kako bi se narodi oslobodili švabskog i mađarskog robstva. Tko je uživao tekovine te borbe? — Ovo je pitanje postavio samome sebi svaki onaj, koji se onda borio.

Kako smo živjeli u staroj Jugoslaviji?

Stara Jugoslavija stvarala se na Krfu, u Londonu i u Versaillesu (Versalju), ali ne onakva kakvu je želio narod, koji se borio za njezino ostvarenje. Klika okupljena oko ondašnjeg regenta Aleksandra, srpska hegemonistička gospoda, stvarali su vlast, ustav i državu onako, kako je to odgovaralo njima. Nisu za to pitali narod, a kad je narod protestirao, bio je progonjen i zatvaran. Na svaki opravdan zahtjev ugnjetavanih naroda za ravnopravnost, ta su gospoda odgovarala: »Mi smo se borili na solunskom frontu, mi smo oslobodili ovu zemlju, mi smo prolijevali krv na Kajmakčalanu«, i tako dalje, i tako dalje. Ovu su laž upotrebljavali ondašnji vlastodršci i time su oskvrnjavali svijetle grobove pravih srpskih junaka — seljaka i radnika, koji su ginuli s dubokom vjerom, da svoje živote daju za slobodu i sretnu budućnost srpskog naroda. S druge strane razni frankovci, sadašnji ustaše i njima slični, upisivali su zločinački rad velikosrpske hegemonističke klike čitavom srpskom narodu i na taj način izazivali razdor između hrvatskog i drugih ugnjetavanih naroda prema bratskom srpskom narodu. Srpski narod ne samo što nije imao ništa zajedničkog s takvom zločinačkom politikom svoje gospode, već je i on kroz 23 godine gospodske vladavine bio progonjen od žandarske samovolje, kao i ostali narodi Jugoslavije. Tako se i srpski narod uvjerio, da je bio prevaren i da su one stotine tisuća žrtava u prošlom ratu bile uzaludne.

Hrvatski narod, najznačajniji među ostalim ugnjetenim narodima Jugoslavije, davao je najžešći otpor i borio se protiv takve velikosrpske nenarodne politike. Naš veliki učitelj i predsjednik HSS Stjepan Radić, u borbi za nacionalna prava hrvatskog naroda išao je čak i u inozemstvo, da traži pravice od onih, koji su sudjelovali u stvaranju versailske Jugoslavije. Odgovoreno mu je, da se unutrašnja pitanja mogu riješiti u jugoslavenskoj narodnoj skupštini. I tako je došlo do upornog traženja rješenja hrvatskog pitanja u narodnoj skupštini, ali velikosrpska hegemonistička klika, ne mogavši to podnijeti, najmila je Punišu Račića, i ovaj je za vrijeme zasjedanja skupštine pucao u Stjepana Radića, Pavla Radića i Djuru Basaričeka.

Nakon atentata u skupštini, nastupila je zloglasna Aleksandrova šestosijećanska diktatura, koja je trajala šest godina. Diktatura je bila uperena i protiv hrvatskog kao i protiv svih ostalih naroda, a samim tim i protiv srpskog naroda. Otpor, koji je protiv nje nastao, nije dao one rezultate, koje je hrvatski narod očekivao. Prvo zbog toga, što je vodstvo HSS bilo u rukama dr. Mačeka, koji je omogućio svim frankovcima ulaz u stranku, a ujedno postavio na čelo HSS gospodu, koja su rješenje hrvatskog pitanja posmatrala sa stanovišta podjele vlasti između njih i velikosrpske gospode; drugo, zbog toga što su ta pokvarena hrvatska gospoda uputila borbu hrvatskog naroda u pravcu borbe protiv srpskog naroda, sijući mržnju i stvarajući razdor između srpskog i hrvatskog naroda; treće: gospoda iz HSS onemogućavala su rješenje nacionalnog pitanja i ostalih jednako potla-

čenih naroda Jugoslavije iz svojih ličnih interesa.

Velikosrpska gospoda skupa s hrvatskom gospodom iz vodstva HSS, smatrala su, da će jednim običnim sporazumom, mimo znanja i pitanja naroda, razdjelivši vlast između njih, skinuti s dnevnog reda rješenje nacionalnog pitanja svih naroda Jugoslavije.

Do čega je dovela takova politika jugoslavenskih vlastodržaca? Na to pitanje nam je odgovorila propast, te okupacija i porobljenje stare Jugoslavije od strane fašističkih osvajača.

Stara Jugoslavija nije bila u stanju da se obrani od krvavih osvajača niti osam dana. Glavni krivci za to bila su gospoda, koja su pobjegla, prepustivši narod na milost i nemilost fašističkim zavojevateljima, našim vjekovnim neprijateljima — Nijemcima i Talijanima.

Narod, vidjevši svu tu izdaju, a ujedno krvološtva sa strane Nijemaca, Talijana, ustaša i četnika, digao se na ustanak i pošao u rat protiv okupatora i njegovih pomagača, bez generala i oficira, bez izdajničke gospode, zahvaljujući rodoljublju, svijesti, otpornosti i borbenosti organizatora narodnog ustanka — Komunističke stranke. Okupilo se sve što je pošteno i rodoljubivo u Hrvatskoj. I-Srbi i Hrvati stupili su u Narodnooslobodilačku borbu, bez obzira na stranačku i vjersku pripadnost. Mnogi pristaše i prvaci HSS, pravi sljedbenici nauke braće Radića vidjeli su, da sloboda hrvatskog naroda može biti izvojevana samo putem oružane borbe. Za to su i pristupili u Jedinstvenu narodnooslobodilačku frontu, putem koje izgrađuje i učvršćuje jedinstvo i bratstvo hrvatskog i srpskog naroda. Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta Hrvatske, proširivši oružani narodni ustanak na sve krajeve Hrvatske, omogućila je pristupanje Narodnooslobodilačkom pokretu najširih redova Hrvata. Tako je razbijen utjecaj reakcionarne gospode iz bivšeg vodstva HSS, koja su svim silama nastojala spriječiti priliv hrvatskog seljaštva u Narodnooslobodilačku borbu. Izdajnička politika gospodskog vodstva HSS na čelu s dr. Mačekom, je politika računa, koja se svodila u tri pravca: u suradnji s izbjegličkom izdajničkom vladom, u suradnji s okupatorima i ustašama i u pomaganju okupatora parolom »čekanja«.

Neznatan broj, tek jedna šačica izdajica i izbjeglica pokušava na razne načine iskoristiti tekovine Narodnooslobodilačke borbe u svoje prljave, klikalske interese. Izdajnička velikosrpska klika povezala se s okupatorom kroz sve vrijeme rata putem Draže Mihailovića. Pomoću reakcionarnih grupa u Washingtonu i Londonu, ovi izdajnici, uz pomoć hrvatske pokvarene gospode, žele narodima Jugoslavije nametnuti svoj stari protunarodni režim.

Junačka borba naših naroda za slobodu i nacionalnu nezavisnost, a protiv fašističkog okupatora i njihovih pomagača, omogućila je našim narodima da sami upravljaju svojom sudbinom. Za to su naši narodi još odlučniji u čuvanju tekovina svoje borbe i ne će dopustiti, da im se nametne stara vlast od strane onih, koji su izdali svoj narod u najtežim časovima njegova života.

Hrvatski i srpski narod, u bratskoj slozi i zajednici s ostalim narodima bore se za novu demokratsku i federativnu Jugoslaviju, državu slobodnih i ravnopravnih naroda. Nova ravnopravna Jugoslavija stvara se u borbi naroda, u jedinstvu i bratstvu i u njoj se već sada ostvaruju vjekovne nacionalne i socijalne težnje. I stoga naši narodi ne će više nikada dozvoliti, da se povrati staro, stare muke i patnje, logori, zatvori i žandarski kundaci.

Naši narodi hoće novu Jugoslaviju, ravnopravnih bratskih naroda, u kojoj će svi narodi naći svoju pravu sreću.

IVAN KUZMIĆ,
član Izvršnog odbora HSS

Povodom dvogodišnjice osnivanja inicijativnog odbora ZAVNOH-a

Kroz vjekove su tudjinci nasrtali na našu zemlju, kroz vjekove su i naši narodi, može se reći od doseljenja u ove prekrasne i bogate krajeve, vodili teške i krvave borbe s neprijateljima Hrvatsva i Slavenstva uopće, borili se i krv svoju lili za spas svoje djedovine, svog ognjišta. Stoga naša povijest i ne predstavlja drugo, do li vjekovnu junačku borbu naroda za opstanak, za slobodu i pravicu.

Medjutim svi nasrtaji tudjinaca, sve najezde vjekovnih naših neprijatelja nisu mogle slomiti otpor naroda, a još manje ugušiti njegov domovinski osjećaj zatamiti njegovu pradjedovsku svijest. Narod se kroz vjekove borio, mučio i krvario, ali se nije dao slomiti, nije popuštao, a još manje pokleknuo.

Ali kada neprijatelji naše zemlje nisu uspjevali, pa čak ni onda, kada su daleko jačom oružanom snagom navaljivali na nas i upadali u našu zemlju da bi sašli narod, a zemlju sebi prigrabili, tada su se laćali drugih sredstava: kupovali su izrodjene sinove naroda, koji su za Judine srebrenjake izazivali neslogu i stvarali razdor. U glavnom su to bili oni sinovi naroda, koji su se sve više otudjivali od naroda, koji su sve više gubili duhovnu vezu s njime — pokvarena gospoda.

Tako se naši narodi nisu morali boriti samo s tudjincima, koji su nasrtali na njihov opstanak i slobodu, nego i sa domaćim izrodjenim sinovima, koji su skrćivali narodu njegovu prava, napadali ne samo na sreću, nego i na čast naroda. Borili su se, kako su to naši veliki učitelji i prosvjetitelji braća Radići objašnjavali — protiv tudje sile i domaće krivice.

I kao što se to događalo kroz duge vjekove, tako se to ponovilo i sada, u najtežem razdoblju života ne samo naše Hrvatske i sve Jugoslavije, nego i sveg Slavenstva.

I medju Hrvatima, kao i medju Srbima našli su se izrodi, vjerni tudjinski plaćenici, koji su se sasvim priklonili tudjincima i bili protiv naroda, neki javno, a neki potajno. Ali narod, kao i uvijek do sada kroz svoju dugu povijest, tako je i sada, u ovom najtežem razdoblju svog života, stajao kao nepristupačna stijena o koju su se razbijali nasrtaji neprijatelja. Narod je odolijevao ne samo nadmoćnijoj sili, nego i svim otvorenim i potajnim njegovim pomagačima.

U toku ove tri i pol godine borbe i nadčovječanskih napora narodi naše zemlje nisu samo odbili grabežljivce, nego su, odbacivši sve staro i nevaljalo, izgradili svoju pravu narodnu vlast, onakvu kakvu su vjekovima tražili i za nju se borili.

Stvoreno je tako Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), jedini pravi parlament, ali i vlada naroda nove Jugoslavije; stvoreno je i Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH), jedini pravi hrvatski narodni i državni sabor, ali i vlada naše Hrvatske, kao što su stvorena i druga zemaljska vijeća federalnih jedinica Srbije, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Crne Gore.

Na dan 2. ožujka godine 1943. nakon 18 mjeseci neravne borbe osnovan je u Ponoru Inicijativni odbor Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske — ZAVNOH-a, i taj dan baš za nas Hrvate predstavlja značajan datum, jer su time od samog

naroda udareni temelji našoj narodnoj vlasti, a ujedno i počeci izgradnje hrvatske državnosti, hrvatske suverenosti i samostalnosti.

U vrijeme osnivanja Inicijativnog odbora ZAVNOH-a još nismo imali izgrađene narodne vlasti. Imali smo našu junačku vojsku koja je iz poznatih golorukih grupica već bila izrasla u brigade i divizije, a imali smo već tada i naš Glavni štab za Hrvatsku. Uz našu vojsku imali smo i naše Narodno-oslobodilačke odbore, koji su stvarani od naroda i koji su, iz pomoćnih organa naše vojske, prerasli u organe istinske demokratske narodne vlasti. Te Narodnooslobodilačke odbore trebalo je povezati, i iz njih stvoriti jedinstveno općestranačko narodno tijelo, koje će povezati sve narode sa svrhom, da se zemlja što prije očisti od neprijatelja, da se oslobodi i oslobodjena uredi onako kako će samom narodu najbolje odgovarati.

U inicijativnom odboru ZAVNOH-a kojem je načelu bio sadašnji tajnik ZAVNOH-a dr. Pavle Gregorić, liječnik iz Zagreba, nalazi se, uz ostale, i Pavao Krce, bivši narodni zastupnik HSS iz Jabuke kraj Sinja (Dalmacija), član Izvršnog odbora HSS. Članovi Inicijativnog odbora, bili su ujedno i članovi Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ-a), koji je prije toga, 26. studena 1942., osnovan u Bihaću.

Inicijativni odbor uzeo je tada na sebe teške i odgovorne zadaće i te zadaće je, kao i sve zahtjeve, koji su se preda nj postavljali, riješio onako kako je to sam narod tražio i zahtijevao.

Nepuno iza osnivanja Inicijativnog odbora uslijedio je 12. i 13. lipnja iste godine sastanak najboljih sinova Hrvatske, istinskih predstavnika naroda, Hrvata i Srba, seljaka i radnika, te poštene inteligencije izabranih u ognju i krvi narodnooslobodilačke borbe, na kojem je osnovan ZAVNOH, koji je kasnije, na svom trećem saborovanju u Topuskom, 8. i 9. svibnja 1944., pretvoren u vrhovno zakonodavno i izvršno predstavničko tijelo Hrvatske, u hrvatski narodni sabor, ali i u vladu federalne Hrvatske, kao ravnopravne jedinice bratske zajednice Južnih Slavena — demokratske i federativne Jugoslavije.

Hrvatski je narod tako u bratskoj slozi i jedinstvu sa svojom srpskom braćom ostvario vrhovništvo Hrvatske, demokraciju i punu ravnopravnost svih sinova Hrvatske, bez obzira na narodnost, vjeru, spol i političku pripadnost.

Svaki čestit rodoljub i Hrvat svijestan je, da je hrvatski narod, a posebno hrvatski seljak baš kroz ovu sadašnju borbu s tudjom silom i domaćom krivicom našao svoj spas, da je njome obratio svoju čast i opstanak, te tako ispunio i svoj časni dug i prema sebi i prema svojoj Hrvatskoj.

Svojim sudjelovanjem u Narodno-oslobodilačkoj borbi i u izgradnji svoje domovine na bazi bratske sloge i ravnopravnosti, i pristaše Hrvatske republikanske seljačke stranke skupa sa svojim istinskim prvacima, svojim pravim narodnim vodstvom dokazali su, da je baš ova borba, koju je povelila i organizirala Komunistička stranka, i njihova borba, da je ona jedino časna i spasonosna, da je ona zapravo nastavak borbe i Matije Gubca za stare narodne pravice, ali i Stjepana Radića za najsvetije ideale republikanske slobode. V. M.

JOSIP GALEKOVIĆ

Medju drugovima koji su dali svoje živote za oslobodjenje naše zemlje nalazi se i drug Josip Galeković, seljački književnik.

Još prije rata radio je na političkom i prosvjetnom izdizanju naroda, pa su ga već onda zamrzili pojedini pristaše natražnjačke Mačekove politike. Zato su Josipa Galekovića strpali u prvi koncentracioni logor, kojeg je organizirao Maček. U logoru ga je zatekla i okupacija. Nakon nekog vremena uspjelo mu je pobjeći. Stupio je u borbu i postao član Okružnog NOO-a Pokuplje.

Prilikom nedavnog pokušaja bande da se probije na oslobodjeno područje, pao je u jurišu, kad je htio spasiti dva ranjena druga.

Vječna slava drugu Josipu Galekoviću!

Zašto su nas držali u neznanju

Težak je bio put, koji je čovjek trebao proći u svom razvitku. Iako je u prošlosti zemlja bila bogatija, a naroda manje, čovjek je osjećao veću oskudicu odijela i hrane, nego danas, jer nije znao da postojeće bogatstvo iskoristi za sebe. No i s onim bogatstvom, koje je tada narodu stajalo na raspoložuju, nisu se koristili svi jednako i oni koji su se najviše mučili, najslabije su živjeli, a tako je i danas u mnogim zemljama.

Iko su ti ljudi, koji su živjeli i žive na račun drugih? Ako malo pomnije promotrimo prilike u kojima su ljudi živjeli u različitim povijesnim razdobljima, vidjet ćemo da su uvijek vladali, i na račun drugih živjeli oni, koji su stekli više znanja, i koji su nauku stavili sebi u službu.

Poganski popovi u Egiptu, u staro doba, prvi su počeli proučavati zvijezde i gati iz njih. Promatrajući sate i sate kretanje zvijezda otkrili su neke zakone o kretanju nebeskih tijela. Koristeći se tim, oni su unaprijed znali kada će biti pomrčina sunca, i kako će dugo trajati. Isti ti popovi imali su uz tarama gotova svu vlast u svojim rukama i stranšo su izrabljivali egipatski narod. Zbog toga se počeo narod buniti protiv njih, i svakog časa bio je spreman potući svoje krvopije. Baš u to vrijeme, kad je narodu dogorjelo do nokata, predstojala je pomrčina sunca, za koju su popovi unaprijed znali da će nastupiti. Kada je pomrčina trebala početi, popovi su pozvali narod i govorili mu: »Vasa neposlušnost prema nama izazvala je srdžbu božju, koja će uništiti čitavi svijet, ako se ne popravite«.

Najednom usred bijele dana nastala je pomrčina, a narod je sklopljenim rukama molio popove da ublaže srdžbu božju. Oni su to iskoristili i upitali sakupljeni narod:

»Obećajte li, da ćete u buduce biti pokorni gospodarima svojim?«

»Obećajemo!« — odgovorio je narod. Popovi se povukoše na molitvu, i kroz kratko vrijeme prestala je pomrčina sunca. Neuki narod mislio je, da su ga popovi spasili od propasti i dugo nakon toga nije pomišljao na to, da se pobuni protiv svojih gospodara, nego je strpljivo podnosio terete, koje su mu oni nametnuli.

Kada je u prošlom stoljeću u jednom parlamentu, bilo predloženo da se narodu dade prosvjeta, skočio je neki poslanik, predstavnik tadanje reakcionarne klike i uzviknuo:

»Velika većina naroda treba ostati u bijedi i neznanju, jer ako će konj biti pametan kao jahač, ne će se dati jašiti«.

Vlastodršci u staroj Jugoslaviji također su se u praksi držali gore spomenute izreke. I ako je nauka strelovitom brzinom jurila naprijed, oni su seljaštvo i radništvo, najšire narodne slojeve, gurali natrag, u mrak i neznanje. Ukinuli su čak i opetovnicu, tu jedinu i dostu bijednu produžnu školu za seljačku djecu, jer im nisu trebali prosvjeđeni, već pokorni građani, a onaj tko je neprosvjeđen taj je i pokoran. Čovjek bez prosvjete je slijep, a slijepac se daje voditi kud tko hoće.

Nikad mi ne će iz sjećanja izaći slika, koju sam jednom opazio na sajmu.

Ispod kestena na zemlji sjedio je slijepac sav poderan. Pjevao je i molio milostinju. Od neprestanog pjevanja

promukao mu je glas. Ljudi su prolazili i bacali slijepcu u ščir: sir, kruh, meso i novac. A kraj slijepca je sjedio njegov vodić odjeven i ugojen. Zauzastavio sam se kraj skupine ljudi, koja je to gledala i slušala slijepčevu pjesmu. Došlo je i vrijeme objeda. Vodić je pobrao za sebe iz šešira meso i bijeli kruh, a slijepac, koji je sve to zaradio svojim pjevanjem jeo je pokraj njega suhi kruh. Promatrao sam taj prizor, a onda je netko iz skupine uzdahnuo:

»O, kako je teško slijepcu!«

I naš narod izrabljivali su stoljećima vladajući slojevi i njihovi slugani, jer je bilo mnogo naše braće, koja su bila slijepa kod zdravih očiju.

Tada se na početku ovog stoljeća pojavio medju narodom dva školovana seljačka sina Antun i Stjepan Radić, koji su kroz čitav svoj život sav svoj rad uložili u to, da što prije progleda »veliki slijepac«, kako su oni nazivali sve one, koji nisu znali čitati ni pisati. U tu svrhu dolazili su u naša i u najudaljenija sela, gazili po blatu, spavali na sjenicama samo da bi što prije otvorili oči »velikom slijepcu«. Oni su znali da nije dosta samo raditi i mučiti se na svojoj zemlji, a pustiti da ti drugi odnosi tvoju muku ispred nosa.

Braća Radići nisu doživjeli ono za čim su težili i radili. Oni su prerano legli u grob, a njihovu baštinu prisvojili su za sebe oni, koji su poput onog poslanika bili za to, da velika većina ostane u bijedi i neznanju, jer »ako će biti konj pametan kao jahač ne će se dati jašiti.« Da su ti, tobožnji nasljednici braće Radića takvi u tom smo se najbolje uvjerali u doba vladanja fiškalskog vodstva HSS od godine 1939. do 1941. Takvo njihovo držanje prema narodu također je jedan od uzroka zašto ih je narod ostavio, a nakon okupacije naše zemlje od strane fašista, protivno njihovim nalozima ušao u borbu protiv okupatora i time baštinu braće Radića uzeo u svoje ruke. Danas se na vodstvu Hrvatske seljačke stranke nalaze seljaci, koji zajedno s ostalom svojom seljačkom i radničkom braćom sudjeluju u borbi za oslobodjenje domovine i za pravedniji život na zemlji, i time najbolje dokazuju, da su oni pravi sljedbenici nauke pokojne braće Radića i pravi predstavnici seljačkog naroda.

Jedan od važnijih zadataka naše borbe jest i to: da progleda »veliki slijepac«, to jest, da se svakom članu naše zajednice omogući doći do što veće obrazbe. To narodno pravo tek je sada zajamčeno, kada je narod svu vlast u zemlji uzeo u svoje ruke. Na III. Zasedanju zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske donijeli su predstavnici naroda Deklaraciju o osnovnim pravima građana demokratske Hrvatske. U 11 točki te Deklaracije stoji i ovo:

»Narodna državna vlast brine se za uklanjanje nepismenosti i podizanju narodne kulture, te osigurava svim građanima besplatno prosvjeđivanje«.

Stoljećima se naš narod borio za to svoje osnovno pravo. Sada je konačno kroz Narodnooslobodilačku borbu to postigao i nikome ne će dozvoliti da mu ga ponovno oduzme.

»Veliki slijepac« je progledao.

JOSIP GALEKOVIĆ, seljak

Palim borcima za Knin

»Vi padoste žrtvom i dadoste sve:
Krv, život, mladost radi slobode.«

Razvijaju se logorske vatre. Na razbuktanim plamsajima isparuju se pokisne kabanice, dok iz oslobodjenog Knina dopire pjesma života, radosti i slobode. Sjedio oko vatre ozbiljni, tihi i sjetni i poslije jedne bitke mislimo na drugu. Hrapava naša grla iz kojih se razlijevalo: »Juriš!« »Naprijed!« sada su tiha; oči koje su uprte u mrak, nišaniše Švabe, gledaju u plamen, a misli su nam kod mrtvih drugova naših.

Pali borci! Drugovi naši rođeni, slušajte nas! Pričamo vam o zanosnom slavju, o velikoj pobjedi, o oslobodjenoj Dalmaciji! Mirno počivajte mrtvi drugovi! Neka vam bude laka zemlja za koju ste dali svoje živote.

Vaša lica su nam još pred očima. U svijetlu švapskih raketa vidimo vas s bombama u snažnom zamahu, s mitraljezima uprtim u bunkere.

Mirno snivajte drugovi naši! Nebačene bombe mi smo u bunkere sasuli, neispucane rafale dobro smo nanišani.

preživjele Švabe mi smo dotukli... Preko crvenih ruža, koje iz vaše krvi cvatu po oštroj kamenjaru, nije bilo uzmaca.

Drugovi, iz naših grudiju izvijaju se zvuci pobjedničke pjesme, razliježe se slobodnom Dalmacijom pjesma drugova naših o pobjedi, crvenoj kao naše zvizdejde, velikoj i silnoj kao narod i domovina, kao more naše Jadransko.

Pokret je...! Hvatamo puške složene u piramide, prtimmo na ramena mitraljeze, što su do nogu ležali. Mi živi idemo u nove borbe, u nove pobjede.

Pali borci! Drugovi naši rođeni!

Polazimo u boj da osvetimo vašu krv... a kad se vratimo poklonit ćemo vam se ovdje, gdje vječnu stražu strazite: na Crnom Vrhu, na Bezimenoj koti, Oštroj Glavici, Veljuvu, Urljaju, Gradini i pričat ćemo van onda o zanosnom slavju naših naroda, o najvećoj pobjedi — o slobodnoj domovini.

ANTE KESIC, borac

VIII. Udarne brigada XX. Udarne Divizije

Tko nije za federalnu Hrvatsku

Pred dvadesetpet i više godina svakog dana i svakog sata čuli su se glasovi i poklici: »Hoćemo republiku! Hoćemo slobodu i pravdu!«

Ti poklici orili su se po svim gradovima i selima naše zemlje iz hiljada i hiljada grla. Ali svi ti poklici, svi glasovi naroda i pokušaji da se to ostvari gušeni su pomoću velikosrpskih žandar-skih i policijskih bajoneta, kundaka i pendreka. Hrvatski seljački republikanski narod, a pogotovo sijedbenici Stjepana Radića nisu se pokorili ni pokoravali velikosrpskim tiranima, već su iz dana u dan postojali sve uporniji. Po hrvatskim gradovima izbijale su demonstracije, strajkovi, pa čak i atentati na predstav-nike sile i nasilja, soviniste i fašiste. Borba naroda nastavila se i poslije smrti blagopokojnog Stjepana Radića, koga su ubili velikosrpski sovinisti. Beogradska gospoda zajedno s kraljevskim dvorom, kad su ubili vodju i učitelja hrvatskog naroda, mislili su i vjerovali, da su time ubili i republikanski duh u hrvatskom narodu. No ljuto su se prevarili. Istina, ubili su Stjepana Radića, ali nisu njegov nauk. Narod je nakon mučeničke smrti svog učitelja postao još uporniji i ogorčeniji u borbi protiv onih, koji su sklapali ugovore s našim vjekovnim neprijateljima — Njemačkom i Italijom. Pogotovo je hrvatski seljački i radni narod bio ogorčen nakon godine 1938., kada su nedostojni nasljednici Stjepana Radića na čelu s Vladkom Mačkom povelili pregovore i zaključili tobože nekakve sporazume s beogradskim dvorom, a ne sa srpskim narodom — s braćom Srbima. Ni dr. Maček, ni njegova okolina nije u tim pregovorima i sporazumu gledala na narodno dobro nije vodila računa o narodnoj koristi, nego o svom interesu.

Hrvati su dobili neku banovinu Hrvatsku, koju je dr. Maček dao u ruke većim dijelom Frankovcima, hrvatskim fašistima, a ne narodu, da u njoj upravlja. Oni Hrvati, koji nisu bili dovoljno upoznati s naukom braće Antuna i Stjepana Radića i koji, zapravo, još nisu bili politički zreli, pomirili su se s tim i vjerovali su svojoj i srpskoj gospodi. Ali svi pravi Radićevci, svi poštenu Hrvati, kojima je potpuno jasno bilo što se krije iza tih mrvica s gospodskog beogradsko-čaršijskog stola, nisu se mogli zadovoljiti. Oni su jasno vidjeli, da to nije riješenje hrvatskog pitanja, da to nije sporazum između hrvatskog i srpskog naroda, nego da je to obični politički trik, kako bi se hrvatski narod zavarao. Na vlasti su ostali isti ljudi i to baš oni, koji su i doveli bivšu državu do propasti. Svijesni hrvatski narod, vjeran ideologiji Stjepana Radića i njegovoj nauci, dizao je svoj glas. Demon-

stracijama i štrajkovima radni narod sela i grada protestirao je protiv izdaje naroda, jer se jasno vidjelo, da će narod biti predan na milost i nemilost vjekovnim našim neprijateljima — Švabama. Beogradski i zagrebački vlastodršci, da bi ugodili Švabama, sprovođili su nova uhićenja i otvarali koncentracione logore. Na taj način je na stotine pravih sinova hrvatskog naroda ostavilo svoje kosti po raznim tamnicama i koncentracionim logorima.

Nakon sramne kapitulacije Jugoslavije stvorena je fašistička tvorevina NDH., koju su izrodi naroda pokušali prikazati kao da je to ono što je Stjepan Radić tražio; da je to država, za koju se je on borio i svoj život dao. Neki su vjerovali toj laži, pogotovo kad je nametnuto vodstvo HSS pozvalo narod, da se pokorava ustaškim krvnicima. Svijesnim i poštenim Hrvatima bilo je jasno, da ta fašistička tvorevina ne može biti ono što je Stjepan Radić tražio, jer je odmah u početku postala špilja razbojnika i ubojica.

Kad su drugovi i prijatelji iz Komunističke partije pokazali narodu pravi put, lijepi broj pristaša Seljačke stranke digao se u borbu da spasi sebe od istrebljenja, a u jedno i da stvori svoju bolju i sigurniju budućnost.

Kroz tešku i krvavu borbu, pod vodstvom Komunističke partije hrvatski je narod ostvario svoju pravu i istinsku vlast, stvorio je svoj pravi narodni sabor — ZAVNOH, i stvara svoju federalnu republiku Hrvatsku.

Ono što nisu napravila beogradska i zagrebačka gospoda kroz 23 godine vladavine u staroj Jugoslaviji, stvorili su u krvavoj borbi naši narodi, Hrvati i Srbi, seljaci i radnici i prava narodna inteligencija.

Dakle, tko nije za ovu našu federalnu republiku Hrvatsku? Mislim, da nema ni jednog iskrenog Hrvata! Protiv nje su oni, koji bi htjeli i željeli da se staro stanje opet povрати, da opet zasjednu na ministarske stolice i na grbaču naroda, da narod opet radi za njih i da se muči i pati zbog njih.

Ljuto se vara svaki onaj tko misli, da ćemo tekovine naše pustiti iz ruku, a vlast u zemlji predati gospodi Karadžordjevićima, Mačekima, Krnjevićima itd. Ne ćemo dozvoliti da se staro opet vrati, da izgubimo našu republiku, našu narodnu vlast, našu slobodu i pravdu. U temelje naše buduće republike uzidane su kosti i krv najboljih sinova naših naroda. Kao do sada, tako ćemo se i od sada boriti za našu republiku Hrvatsku u demokratskoj i federativnoj Jugoslaviji pod vodstvom velikog Tita.

Mirko Barčot

omladinac Radićevac

ZAUZETA JE ORUŽNIČKA POSTAJA

Koncem prosinca godine 1941. silna i jaka sniježna vijavica urlala je niz kamene obronke sure planine Kamešnice i na putevima i stazama, kojima su se prije kretala živa bića zametala svaki trag.

Ni na pet koračaja ispred sebe ništa se nije moglo vidjeti od silne bure i vijavice.

Kroz gusti sniježni vjhor probijalo se dvadesetak narodnih osvetnika — partizana. Malena, ali hrabra četa išla je da okuša bojnu sreću, da napadne žandare omrznute tlačitelje našega naroda. Kad su bili na domaku određenog cilja, izdvojio se iz kolone i stupio pred četvrt visok drug s mitraljezom preko ramena. Junak je to bio Dalmatinske Zagore. Govorio je četi, a iz vatrenih i žarkih očiju sijevale su munje mržnje i osvete:

»Drugovi, zima je jaka. Nezapaćena bura i vijavica vije oko nas. Noge su naše promrzle, a ruke se ukočile od leda. Ljubav prema domovini i narodu našem grije nas i kroz naše žile teče vrela krv, koja vapi za osvetom. Neprijatelj nam je porobio i osiromašio zemlju, poubijao ili strpao u logore najbolje sinove našega naroda, a sad bi htio i nas ostale da upokori i da od nas napravi poslušno roblje, ali mi i naš narod dopustiti to nikad ne ćemo.

Mi ćemo sada navaliti.

Eto tu pred nama je žandarska postaja Tijarica. Od nje su žandari napravili tvrđavu. Kroz zidove su probušili puškarice. Ušančili su se i pokušat će pružiti otpor, ali mi ih moramo svladati, jer su oni štitili i podržavali nepravde i nasilja, jer su oni krivi mnogom zlu, jadu i nevolji, koja je pritiskivala naš narod.

Sjetimo se drugovi, da smo Cetinjani, junački sinovi Dalmatinske Zagore, i da naša navala na postaju mora uspjeti. Naša pobjeda rasplamsat će još više ustanak u okolnim selima i bit će strah i trepet izdajicama.

Hoćemo li drugovi?

»Hoćemo!« složno je odgovorila četa.

Po utvrđenom planu opkolili su partizani kasarnu sa svih strana. Započela je navala popraćena paljbom i urnebesnim povicima:

»Lijevo krilo — desno krilo naprijed!«

»Hura, naprijed.«

Skamenili se žandari u postaji. Zubi im cvokocili od zime i straha, a iz ukočenih ruku počelo im ispadati oružje.

»Najbolje će biti da se predamo« predložio jedan, ali tada plane stari okorjeli jugoslavenski žaco Marko i procije-kroz zube:

»Ne, mi se predat ne smijemo. Oni nas žive ostaviti ne će.«

U tom času dovuče se do njih žandar, koji je dotle provirivao kroz malenu rupicu i plašljivo promatrao partizane u napadu. Tijelo mu se treslo od golema straha, a kroz pomodrijele usne izlazile su isprekidane riječi:

»Mnoštvo ih je... Golemo mnoštvo, stotina... ne, hiljadu ih ima... broja se ne zna.«

Napad je trajao dalje svom žestinom.

Na buru i vijavicu istrčao je desetgodišnji dječak Milan V. i prišao grupi partizana, koji su napadali. Naglo je podizao iz snijega sad lijevu, sad desnu nogu i govorio: »Sa desne strane družice. Tu, tu sad pali«, i zatim kao lastavica poleti prema kući, dok je posljednji njegov poklik: »Hura naši!« nosila bura u daljine.

U kući našao je Milan kraj ognjišta svog starog djeda Juru kako sklapa ru-

ke i jauče: »Jao meni starcu. Rat na kućnom pragu. To dobro biti ne će.«

»Ne plači djede«, umirivao ga Milan i poskakivao po kući, a na licu mu se održavala golema sreća i radost.

»Naši su jači djede. Oni će ih potući. Slušaj kako pali partizanska puška. Zivjeli naši!«

Narodni borci su sve više stezali obruc oko zgrade. Kroz prozore ubacivali su bombe. Njihova urnebesna vika i pucnjava postajala je sve jača i jača.

Otpor neprijatelja je slabio, dok konačno nije sasvim prestao. Nekoliko žandara iskoristilo je sniježnu vijavicu i nezapaženo napustili su kasarnu.

Postaja je zauzeta.

U kasarni, gdje su se na podu jasno vidjeli tragovi svježe žandarske krvi, skupili su se partizani i pažljivo slušali riječi svog druga komandira:

»Drugovi, govorio je on, postaja je naša. Zločinci su protjerani, a isto tako bit će protjerani iz ostalih sela i gradova, koje za sada drže okupatori pomoću izdajica našeg naroda. Mi ćemo ih uništiti, i očistiti našu zemlju od fašista i domaćih izroda. Dizat ćemo narod na oružje i nemilosrdno tući neprijatelja i to onako, kako su to oduvijek znali junački sinovi cetinjske Krajine.

»Hoćemo!« Povikaše borci i u jedan glas zapjevaše:

»Hura, naprijed osvetniče roda, za pravicu, živjela sloboda!« ...

Kroz obližnje selo B... trčao je go-loglav i krvav žandar i počesto se obazirao sad lijevo sad desno. Taj bijeg sa zadovoljstvom je promatrao Ivan Pravednjaković i ocjenivši da bježi pred partizanima povikao je uplašenom žandar:

»Bježiš li?«

Žandar se obazre i pocrveni.

»Bježi bježi razbojniče!« — sa zadovoljstvom uskliknu Ivan, sjećajući se kod toga kako su mu nekad za vrijeme diktature žandari prebijali le-dja.

Žandar stane, okrenu se i uperi pušku na Ivana, ali u isti čas se nešto predomisli i nastavi bijeg.

Pobojao se da ga pucanj puške ne oda partizanima.

Ivan zadovoljno i veselo podje u selo.

Sakupio se narod oko Ivana. Sve je izišlo iz kuća: staro i mlado, muško i žensko da čuje što Ivan pripovjeda.

»Ljudi, da ste vidjeli kako žandari bježe! Tjeraju ih naši partizani, naša narodna vojska. Oh, što sam veselo! Trči žandar, a ja ga gledam. Sve mi srce poskakuje od radosti, a nemam čim da ga se mašim, da mu vratim šilo za ognjilo.

Kućno je čas osvete i borbe junačke. Treba da se i mi dignemo protiv naših ugnjetača i tlačitelja. Treba osvetiti Gubca, Radića, i tolike druge borce i mučenike sve same radničke i seljačke sinove, koji su se borili za narodnu slobodu i socijalnu pravdu i u toj borbi dali i svoje živote.

Sve što može nositi pušku treba odmah da se digne, a ostali da pomažu. Uz radnika treba da se bori i seljak i pobjeda naša bit će osigurana« završio je Ivan.

»Idemo noćas« povikaše: Marko, Jozo, Jure, Ante...

»Noćas u partizane.«

»Noćas« potvrdi Ivan.

I drugog dana redovi se partizanskog odreda podvostručise.

STANKO ŠKARE, seljak

KLETVA CETINE

Cetina je voda mala
pod Dinarom izvivala;
naglo idje od izvora
do Jadranskog plavog mora.
Lomi stine, žurno teče
i narodu bolno reče:
»Otkad mi je izvor posta
ja ne vidi vakih gosta
ko što Švabe i četnici
i ustaški razbojnici.

Ja ću vriti kao što sam i vrila,
vake goste više ne vidila.

Obadjoše mene svuda,
počinije zviriska čuda.
Sve od Blata, pa do Hana
učiniše mnogo rana;
po selima Kamešnice
popališe kolibice,
opljačkaše naša blaga,
popališe sela draga.
O, sve pokla ološ zao
potomak mu ne ostao!

NIKOLA SIKIRICA, seljak

Spremajmo se za ljetno ribarenje

Kolikogod se puta pisalo o pitanjima našeg ribarstva, nikada se nije pošlo s ispravnog i stvarnog stanovišta. Zašto? Zato, jer oni, koji su bili »pozvani« da to rješavaju, nisu svestrano uočili težinu i nezahvalnost dojučerašnjeg ribarskog rada i nisu se brinuli oko gospodarskog podizanja i osamostaljivanja ribara. Oni to nisu učinili zato, jer su i sami bili gospodarski zavisni od onih, koji su ih, u većini slučajeva plaćali, a čiji su se interesi sukobljavali s interesima ribara.

Medjutim kada govorimo o ribarima — onda ne mislimo na ribare iz priča, koje su uljepšavale njihov mukotrpní život, ni na one, koji negdje pod obodom širokih šešira uz sladunjavu pjesmicu radi zabave love ribe; ovdje mislimo na one ribare, kojima su more, vjetrovi i »nevere« (oluje) utisnule na lica pečat patnje; mislimo na ljude, koji su često puta postali žrtve svoga poziva. Eto, ti i takvi ribari love preko ljeta u velikim količinama takozvanu plavu ribu: skuše, srdele, strune, lokarde i bukve.

A sada da malo razmotrimo za koga su naši ribari do jučer lovili plavu ribu, i uz kakvu odštetu? Svi se dobro sjećamo da smo tu ribu kupovali uz cijenu od pola do jednog dinara po kilogramu. Osim toga što su je u besćenje prodavali, često puta se dešavalo, da su stotine kilograma ribe bacali u more, jer nije bilo onih, koji su imali dinar u džepu da kupe kilogram ribe. Nije se vodilo računa o tome, da se ta riba prebaci u unutrašnjost, gdje bi i te kako dobro došla našim Zagorcima, Ličanicima, Slovencima, zagrebačkim i beogradskim radnicima i ostalim malim ljudima za upotunjavanje njihovog mršavog jelovnika.

Sada ćemo malo pogledati rad tvornica ribljih konzerva kod nas! Činjenica je, da su vlasnici, odnosno akcionari (dioničari) tih tvornica bili većinom stranci, i kao takvi neprijateljski raspo-

loženi kako prema našim ribama, tako isto i prema ostalom našem pučanstvu.

E, pa kad je tome tako — onda nije nikakvo čudo, što su oni od naših ribara kupovali ribu na veliko uz bagatelu (u besćenje), dok smo mi ribu kupovali od njih dvadeset puta skuplje. Ne čudite se upravo toliko! Sjetite se, zar nismo plaćali pet dinara za kutiju konzerviranih sardina?

Ovakav način pljačkaškog rada doveo je do toga, da smo na tržištima, i bez obzira na carinske zapreke, mnogo jeftinije kupovali stranu robu nego domaću; naši ribari ostajali su iz godine u godinu kratkih rukava, narod bez ribe, dok su drugi zaradjivali milijune.

Gdje je rješenje ovog važnog privrednog pitanja za naše krajeve? Rješenje je u boljoj organizaciji samog ribarstva s jedne strane, dok s druge strane treba potpuno onemogućiti špekulacije vlasnika tvornica ribljih konzervi, koje jednom dijelu naše narodne privrede nanajaju ogromnu štetu. Pored toga treba veliku pažnju posvetiti prebacivanju ribe do potrošača, odnosno do tvornica ribljih konzervi motornih brodovima i olakšati time rad naših ribara. Upravo je strašno da ljudi, koji po čitave noći vrše napore poslove, još k tome moraju veslati pet do šest sati od mjesta gdje love ribu do mjesta gdje je unovčuju. I to je često puta išlo na užtrb samog ribolova.

Dakle, spremajmo se za iduću ljetnu ribarsku sezonu, koja je pred nama. Učinimo sve da ovogodišnji ribolov bude dobro organiziran i udarnički; stvarajmo ribarske zadruge, koje će isključiti posrednike, pa ćemo na taj način najviše koristiti našim ribarima, koji će dobiti pravednu odštetu za svoj rad a našem napaćenom narodu ćemo pomoći u njegovoj prehrani.

PETAR BILUŠIĆ,
seljak iz Zatona

Više povrća - više hrane

Nije potrebno poseban i širok uvod o značaju i važnosti povrćarstva, kao važne grane u opće-gospodarskoj proizvodnji. Svakome je poznato kako je povrće zdrava i ljekovita hrana i da ono sadrži u sebi važne sastojine, koje su potrebne za dobru prehranu svakog organizma. Unatoč toga, uzgoj je povrća prije rata bio redovito ograničen na bližu okolicu većih mjesta, a na povrtljarstvo kao granu seljačkog gospodarstva nailazimo samo u naprednijim krajevima. Jedan od razloga što povrće nije uzgajano u selima čitave naše zemlje, bio je taj, što naš seljački narod dugo nije poznavao gospodarsku vrijednost povrća, način njegovog uzgoja i upotrebu.

U toku rata, kada je nestašica hrane bivala sve veća, trebalo je iskoristiti sve mogućnosti i sva sredstva, da se proizvede što više dobre hrane, što više povrća. Iako su prilike bile vrlo teške, počelo se već prošlih godina na oslobođenom području preko naših Narodnooslobodilačkih odbora i svih ostalih organizacija, vršiti propagandu među narodom za uzgoj povrća u što većem opsegu, pristupilo se osnivanju partizanskih vrtova za potrebe bolnica, dječjih domova, vojnih i civilnih ustanova i tako dalje, te su na nekim mjestima postignuti i vidljivi rezultati.

Sada treba svim snagama ponovno pristupiti što široj propagandi preko Narodnooslobodilačkih odbora i preko Jedinствene narodnooslobodilačke fronte i svih antifašističkih organizacija, da se svaki, pa i najmanji komadić obradive površine iskoristi za uzgoj povrća, jer je povrće osobito važno danas, kada je prehrana naroda, još uvijek otežana uslijed dugih ratnih prilika, i kada je to pitanje postalo jedno od najvažnijih gospodarskih pitanja.

Jedino povećana i pojačana proizvodnja povrća može nam pomoći u prehrani i to brže i snažnije, nego li ijedna druga poljoprivredna kultura (vrsta). Plodovi rada oko uzgoja povrća vide se već nakon jedan, dva mjeseca. Svaka pa i najmanja površina plodne zemlje daje se odlično iskoristiti. Pravilnim uzgojem

i potrebnom njegom može se s istog zemljišta ubrati u kratkom roku, tokom godine po dva do tri, a često i više povrtnih kultura (vrsta povrća). Prema tome ne treba napose naglašavati, da je povrtljarstvo najjača i najunosnija grana gospodarstva, i da se najmanji trud bogato naplaćuje. Poslovi oko uzgoja povrća nisu ni teški, te ih s veseljem i uspjehom obavljaju žene, omladina, pa i odraslija djeca.

Polazeći diljem naše domvine nailazimo na krajeve, koji su izrazito podnesni za razvoj pojedinih poljoprivrednih grana kao na primjer vinogradarstvo, ratarstvo, stočarstvo, livadarstvo i drugo, ali sigurno je jasno, da nema kraja, koji nije podesean za razvitak povrtljarstva, makar u najmanjem opsegu. Naša zemlja ima sve prirodne uvjete za razvijenu proizvodnju povrća, za uzgoj povrtnog sjemenja, industrijskog povrtljarstva i sušenog povrća.

Svaka vrsta i odlika povrća može kod nas da nadje odgovarajuće podneblje, položaj i druge uvjete potrebne za razvoj i uspjeh. Naša zemlja ima sve uvjete da prehrani povrćem svoje stanovništvo tokom čitave godine i ne samo da podmiri potrebe svoga naroda, nego ima i uvjete da ga izvozi u inozemstvo. Tokom prošlih godina prije rata izvažalo se nešto i to najviše ranog povrća iz Dalmacije (rani karfijol i zelje, rani krumpir, grašak, mahune) u Austriju, Švedsku, Švicarsku, Češku i Norvešku, ali ni izdaleka ne u onoj količini koliko bi bilo moguće, da su se prijašnje vlasti malo zanimale za gospodarsko unapređenje našeg naroda.

Kada su naši NOO-i i ostale antifašističke organizacije mogle pod najtežim uvjetima borbe pomoći prehranu naših boraca, tim prije moći će to danas, kada se nalazimo na zavreštku, kad treba neprijatelju dati odlučne i posljednje udarce

Prema gore izloženom, uzgoj povrća će u budućem našem narodnom gospodarstvu i prehrani imati značajno mjesto, i za to je potrebno, da već danas, u toku rata pristupimo najozbiljnije tom pitanju, pružajući svu podršku, svu pomoć razvoju i unapređenju našeg povrtljarstva.

Ing. agr. ELZA HORVAT

Iz Hrvatske seljačke stranke

Iz zagrebačke oblasti javio nam se stari borac i pristaša HSS Tomo Gaži s opširnim izvještajem o strašnim zločinima, koje vrše ustaše. Švabe i »čerkezi« nad seljačkim narodom Podravine i ostalih krajeva. Znajući da je njihovo gospodstvo vrlo kratkoga vijeka otimlju i vuku iz seljačkih kuća platno i perine odjeću i obuću, a isto tako kola i hamove. Stočnu hranu već su svu oduzeli, pa i slamu kako bi i time prisilili narod da im tobože dobrovoljno daje i ono malo stoke, koja je još ostala i koja ugiba od gladi. Sve one, koji nisu otišli u našu vojsku ili prebjegli na oslobođeni teritorij mobilizirali su od 16 do 55 godina, tako da se u tim krajevima uopće ne vidi mladjeg muškarca. Žene i djevojke hvataju gdje stignu i one postaju žrtve njihove gadne pohote. U Novigradu Podravskom otvorili su javnu kuću u koju nasilno odvođe seoske žene i djevojke. Svim onim ženama ili djevojkama, koje se protive tome režu uši i noseve i druge dijelove tijela, kopaju im oči i onda ih bacaju u bunare, koji su već puni iznakaženih mrtvih tijela žena i djece i staraca ili ih bacaju onako iznakažene u plamen zapaljenih kuća.

Narod, koji je u početku ove borbe tek samo čuo o strahotama, koje su radile te zvijeri sad osjeća i na svojoj vlastitoj koži njihova zlodjela. Mnogo je naroda pobjeglo, a čitava sela ostala su prazna. Naše vlasti su desetke hiljada naroda sklonile preko Drave u oslobođenu Baranju. Onaj pak narod što je ostao kod svojih kuća proklinje Mačka i njegovu kliku, koji su propovijedali politiku čekanja i tvrdili da je to spasavanje glave. Sad jasno vidi svaki, da su mu pravi prijatelji samo oni, koji su mu predloživali pogibelj i pozivali ga u borbu. I zato nema tamo već nikoga, koji bi smatrao Mačka nekim vodjom i predstavnikom naroda već krivcem svega ovoga zla, koji mora zajedno sa svojom klikom i ustaškim zlotvorima doći pred pravedni narodni sud. Pravim političkim vodstvom HSS smatra narod jedino Izvršni odbor, koji je pošao u borbu za čovječanske pravice i republikansku slobodu.

Potpredsjednik Izvršnog odbora Hrvatske seljačke stranke Stjepan Prvčić javlja nam iz zagrebačke oblasti: U sva

sela gdje god dopire »Slobodni Dom« narod ga zbog razumljivog i stvarnog pisanja rado prima i sve više traži. Primjećuje da bi uz političke članke čim više pisao i o reformama narodnog, a napose seljačkog života, jer je seljački

narod ušao u ovu strašnu i tešku borbu ne samo da istjera neprijatelja sa svoje rodne grude, već i stoga da si osigura sa svojom radničkom braćom mogućnost boljeg života i da se stvarno primjene odluke III. zasjedanja ZAVNOH-a.

Jedinstvena narodnooslobodilačka fronta

JEDINSTVENA FRONTA U POSAVINI. — U Posavini su održani brojni sastanci Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske. Tako je između ostalih, održan sastanak u Veleševcu za općine Orle, Novo Čiče, Martinsku Ves i Tišine. Prisustvovalo je preko 400 delegata. Svi su delegati oštro osudili kliku oko Mačeka, koja pomoću kralja Petra pokušava razbiti jedinstvo naroda. Za vrijeme trajanja konferencije narod je davao oduška svom raspoloženju, kliučki oduševljeno maršalu Titu, AVNOJ-u, ZAVNOH-u i Jedinstvenoj narodnooslobodilačkoj fronti.

600 ODBORA FRONTE U BEOGRADU. — U Beogradu je prošlih dana održana prva skupština delegata i de-

legatkinja svih odbora Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Beograda. Prisustvovalo je 1200 delegata. Ustanovljeno je, da u Beogradu ima oko 600 odbora, od kojih 14 rejonskih, a ostali su po poduzećima i ulicama.

JEDINSTVENA FRONTA U SUBOTICI. — U Subotici je održan sastanak okružnog odbora Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte za Suboticu. Pred 250 delegata sastanak je otvorio potpučkovnik Zdravko Romac, dok je izvještaj o značenju Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte podnijela Anka Dubajić. U izvještaju se ističe, da je Subotica skupila za pomoć postradalim krajevima između ostalog: 41 vagon žita, 31 vagon kukuruza i 6 vagona krompira.

Narodnooslobodilačka borba

PROMJENA NAZIVA NAŠE VOJSKE, MORNARICE I VRHOVNOG ŠTABA. — Povjerenik narodne obrane i vrhovni zapovjednik maršal Josip Broz-Tito donio je 1. ožujka 1945. godine ovu odluku.

»Naša Narodnooslobodilačka vojska, rođena u oslobodilačkoj borbi, postala je jedina oružana sila demokratske i federativne Jugoslavije. Ona je izgrađena na bratstvu i jedinstvu naših naroda, postala moćnim faktorom (čimbenikom) za daljnje očuvanje tekovine bratstva i jedinstva. Naša je vojska, u toku oslobodilačke borbe, postala regularnom armijom (redovitom vojskom), pa na osnovu toga naredjujem:

1. Da naša vojska odsada nosi naziv Jugoslavenska armija;

2. Da mornarica NOV nosi naziv Jugoslavenska mornarica;

3. Da se dosadašnji Vrhovni štab NOV i POJ reorganizira (preustroji) u Generalštab kao vrhovno zapovjedništvo oružanih snaga.«

Sve teži gubici Nijemaca u našoj zemlji. — Nijemci, koji se pod svaku cijenu nastoje izvući iz naše zemlje, trpe velike i teške gubitke. Naravno teški gubici zadani su Nijemcima u Istočnoj Bosni, u Lici, te u Hercegovini, iz koje su sada potpuno izbačeni.

U Hrvatskoj u blizini samog Zagreba uništeno je neprijateljsko uporište Odra, udaljeno 7 km od Zagreba, pri tome je ubijeno 45, a zarobljeno 15 ustaša. U samom Zagrebu dignuta je u zrak livnica »Sila«, te ubijeno 40 Nijemaca. Kod Velike Gorice na aerodromu uništeno je 24.000 kg zrakoplovnih bombi.

U Slavoniji na cesti Daruvar—Grdevac uništena je jedna njemačka kolona i ubijeno 270 vojnika i oficira. Uz velike gubitke neprijatelj je odbačen prema Podravskoj Slatini.

Političke i kulturne vijesti

ODLIKOVANJE MARŠALA TITA, ČLANOVA NACIONALNOG KOMITETA I PREDSEDNIŠTVA AVNOJ-a — Predsjedništvo AVNOJ-a odlikovalo je za izvanredne zasluge u narodnooslobodilačkoj borbi velikog vojskovođu, organizatora i rukovodioca narodnooslobodilačke borbe, stvaratelja bratstva i jedinstva naših naroda i izgrađitelja demokratske i federativne Jugoslavije maršala Josipa Broza-Tita odličjem Narodnog oslobodjenja.

Nadalje je predsjedništvo AVNOJ-a za zasluge u Narodnooslobodilačkoj borbi odlikovalo odličjem Narodnog oslobodjenja predsjednika AVNOJ-a dr. Ivana Ribara, članove Nacionalnog komiteta dr. Vladimira Bakarića, Sretena Žujovića, Eduarda Kardelja, Antona Kržišnika, Nikolu Petrovića, dr. Radu Pribičevića, Vladislava Ribnikara, Dušana Serneca, dr. Josipa Smodlaku, dr. Zlatana Sremca, Sulejmana Filipovića, Franu Frola i Emanuela Čučkova, te članove predsjedništva AVNOJ-a: Danu Andrejeva, Antuna Augustinčića, Spaseniju-Canu Babović, Dimitra Vlahova, Marka Vujačića, Sretena Vukosavljevića, dr. Pavla Gregorića, Milovana Gijlasa, Filipa Lakuša, Momu Markovića, Mošu Pijade, Aleksandra Rankovića i Rodoljuba Čolakovića.

IMENOVANI SU NAMJESNICI

U Londonu je objavljeno, da je kralj Petar od šest lica, koja su za namjesništvo predložili predsjednik Nacionalnog komiteta maršal Tito i predsjednik kraljevske jugoslavenske vlade dr. Ivan Šubašić, izabrao dr. Srdjana Budisavljevića, Srbina, dr. Antu Mandića, Hrvata i ing. Dušana Serneca, Slovenca.

MANDAT ZA SASTAV VLADE POVJEREN MARŠALU TITU. — Nakon što su kraljevski namjesnici stigli u Beograd i položili zakletvu, pristupilo

U Lici su oslobodjeni Babin Potok i Čudin Dolac i naši borci napreduju prema Vrhovinama. Kod Otočca uništeno je neprijateljsko uporište Dabar. Istočno od Lapca uništena su tri neprijateljska uporišta. Ubijeno je 290 Nijemaca. Između Otočca i Brinja ubijeno je 140 Nijemaca i ustaša.

U Hercegovini uništena su zadnja neprijateljska uporišta. Oslobodjeni su Ostrožac i Lisičić, kojom prilikom je ubijeno 230, a zarobljeno 80 Nijemaca i ustaša, te Konjic, zadnje neprijateljsko uporište u Hercegovini. Tako je sada sva Hercegovina oslobodjena.

U Bosni neprijatelj je naročito zadnjih dana pretrpio teške udarce. Svi pokušaji neprijatelja, da se izvuče iz Bosne, odbijeni su, te je neprijatelj pretrpio velike gubitke. Naši junački borci izbili su na područje Janja—Suho Polje i ubili 370 Nijemaca, te 150 četnika, koji su se borili zajedno s Nijemcima. Sjeveroistočno od Gračanice zauzeto je neprijateljsko uporište Metko Sokol i uništena grupa ustaša. Na području Gračanice ubijeno je 220, a na području Zenica—Busovača 176 neprijateljskih vojnika. Kod Rogatice ubijeno je daljnjih 250 Nijemaca. Naše snage likvidirale su sva neprijateljska uporišta između Žepča i Maglaja osim Zavidovića. Produžavajući napredovanje na bojištu Zenice uništeno je 16 neprijateljskih uporišta. Ubijeno je 317, a zarobljeno 243 neprijateljska vojnika. Kod Kiseljaka ubijeno je 415, a zarobljeno 48 Nijemaca. Na desnoj obali rijeke Bosne likvidirano je nekoliko neprijateljskih uporišta. Južno od Sarajeva zauzeto je uporište Jablanica na cesti Kalinovik—Sarajevo i ubijeno 70 Nijemaca.

U Sloveniji na području Gorice zauzeto je uporište Trnovo, te ubijeno 170 Nijemaca. Kod Savinje ubijeno je 120 Nijemaca.

se radovima za sastav nove jugoslavenske vlade. Dosadašnja vlada dr. Ivana Šubašića predala je ostavku kraljevskim namjesnicima. Isto tako ostavku je predao i Nacionalni komitet kao privremena vlada, i to Predsjedništvu AVNOJ-a. Predsjednik AVNOJ-a dr. Ivan Ribar, kao i dosadašnji predsjednik kraljevske vlade dr. Ivan Šubašić preporučili su kraljevskim namjesnicima, da se mandat za sastav nove vlade povjeri maršalu Titu, što su oni i učinili.

Maršal Tito sastavio je po tom vladu koja glasi: Predsjednik i ministar narodne obrane: Maršal Josip Broz-Tito; I. podpredsjednik: Milan Grol; II. podpredsjednik i ministar za konstituantu Eduard Kardelj; ministar inostranih poslova: dr. Ivan Šubašić; ministar bez portfelja: dr. Josip Smodlaka; ministar unutarnjih poslova: Vlado Zečević; ministar pravosuđa Frane Frol; ministar prosvjete dr. Vladislav Ribnikar; ministar financija: Sreten Žujović; ministar bez portfelja: dr. Juraj Šutej; ministar saobraćaja: Todor Vujasinović; ministar industrije: Andrija Hebrang; ministar trgovine i snabdjevanja Ing. Nikola Petrović; ministar poljoprivrede: dr. Vaso Čubrilović; ministar šuma: Sulejman Filipović; ministar rudarstva: Dane Andrejev; ministar za kolonizaciju: Sreten Vukosavljević; Ministar za socijalnu politiku: dr. Anton Kržišnik; ministar narodnog zdravlja: dr. Zlatan Sremec; ministar PTT: dr. Drago Marušić; ministar informacija: Sava Kosanović; ministar za gradjevine: dr. Rade Pribičević; ministar Srbije: Jaša Prodanović; ministar Hrvatske: dr. Pavle Gregorić; ministar Slovenije: Evdvard Kocbek; ministar Bosne i Hercegovine: Rodoljub Čolaković; ministar Makedonije: Emanuel Čučkov; ministar Crne Gore: Milovan Djilas. Nova vlada položila je zakletvu narodu pred Predsjedništvom AVNOJ-a.

NOVI LIST NA KOSOVU I METOHIJI. — Nedavno je počeo izlaziti na Kosovu i Metohiji novi list na albanskom jeziku, koji nosi ime »Rilndza« što znači »Preporod«. Novi list je organ Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Kosova i Metohije. Tamošnji svijet ga prima radnosno jer nalazi u njemu ono što zanima prilike i ljude onoga kraja.

POLAGANJE RAČUNA NARODU O RADU NARODNE VLASTI. Izvršni odbor Kotarskog NOO-a u Omišu položio je račun narodu o svom dosadašnjem radu. Poslije izvještaja odbora seski su delegati kritizirali pojedine postupke NOO-a i davali smjernice za daljnji rad. Prilikom biranja novog Izvršnog odbora kotarskog NOO-a Omiš došle su do izražaja želje naroda, da ga vode oni, koji su se pokazali odani narodnoj borbi i sposobni da zaštićuju narodne interese.

Kotarski NOO Dubrovačko Primorje također je podnio račun narodu o svom radu. Poslije svakog izvještaja razvila se rasprava, u kojoj je narod živo učestvovao. Iznesene su primjedbe na dosadašnji rad i želje naroda.

IZBORI NA PELJEŠCU, U DRNIŠKOM KOTARU I NA ŠOLTI. — U kotaru Pelješac—Mljet obavljani su izbori za NOO-e. Uspjeh je bio veliki. U cijelome kotaru glasovalo je 99,2 posto.

U dvije općine drniškog kotara također su obavljani izbori za mjesne NOO-e U općini Promina glasovalo je 86,95, a u općini Zagori 93,83 posto.

NAROD POKUPLJA JEDINSTVENO SE ODAZVAO POZIVU ZA POMOĆ DALMACIJI. — Poziv Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte Hrvatske za hitnu pomoć Dalmaciji u hrani, snažno je odjeknuo u srcima sveg naroda Pokuplja. Svuda se održavaju sastanci naroda, te je tako akcija za pomoć Dalmaciji uzela velikog maha. Narod Pokuplja zna što duguje Dalmaciji, a zna i to, da svaki kilogram hrane za Dalmaciju, ujedno znači i korak bliže potpunom oslobodjenju Pokuplja i sve Hrvatske. Na sastancima u Pisarovini, Kupčini, Lasinji, Kupincu i Pokupskom narodu se najpripravnije odazvao pozivu za pomoć Dalmaciji. Tako je narod Kupčine dao 100 kvintala, a narod Kupinca 60 kvintala hrane. Na sastancima za općine Veliku Goricu, Ostru i Sv. Klaru narod je pozdravio početak skupljanja pomoći junačkom narodu Dalmacije. Samo tri sela u velikogoričkom kotaru

dala su prvog dana 1025 kg kukuruza, 304 kg pasulja i 2 kg masti. U četiri dana u četrnaest sela sisačkog kotara skupljeno je 53.896 kg hrane, a u općini Pokupsko u par dana 8.683 kg žita i krompira i 52 kg raznog povrtnog sjemena. U samoborskom kotaru, koji je inače izložen svakodnevnim švabskim i ustaškim nasiljima i pljačkanju, skuplja se hrana za Dalmaciju. Tako je samo selo Stupnik, iako se u njemu nalazi švabska posada skupilo i preko noći otpremilo na oslobodjeno tlo 35 kvintala hrane.

USPOSTAVA POŠTANSKOG PROMETA. — 1. ožujka otvoren je kod svih pošta u oslobodjenoj Dalmaciji promet privatnih preporuka, vrijednosnih pisama i uputnica. Preporuke i vrijednosna pisma mogu se slati za cijelo područje oslobodjene Jugoslavije, a uputnice samo za pojedina mjesta oslobodjene Dalmacije.

Prstojba za dopisnice iznosi 10, za obična pisma 20 kuna, a za preporučena pisma 30 kuna.

Na pisma, koja se šalju vojnicima, kao i na pisma, koja naši borci šalju svojim kućama, ne plaća se nikakva taksa.

IZ RUMUNIJE. — U Rumuniji je došlo do pogoršanja političkih prilika. General Radesku predsjednik rumunjske vlade predao je zajedno s cijelom svojom vladom ostavku. On je to morao učiniti, jer je narod ogorčeno stao protiv njega i grupa, koje su htjele zvesti diktatorsku politiku generala Radeskua. General Radesku je pripremao teren kako da zavede uz pomoć grupe oficira vladu reakcionarne soldateske (vojna nasilna vlada). Osim toga naredio je da vojska puca po narodu, koji je u povorkama išao ulicama. Kralj Mihajlo povjerio je sastav nove vlade princu Stirbeju.

IZ MADJARSKE. — Madjarska privremena vlada provodi u djelo uslove sklopljenog primirja. Ona je opozvala sve zakone za teritorij Jugoslavije, koji je bio okupiran od madjarskih oružanih snaga. Njemački državljani u Madjarskoj su internirani, fašističke knjige spaljene i uništene. Madjarska privremena vlada objavila je odredbu po kojoj će biti puštene na slobodu sve osobe uhapšene za vrijeme njemačke okupacije zbog rada u korist savezničkih zemalja. Osim toga na oslobodjenom teritoriju Madjarske u velikom broju prijavljuju se dobrovoljci u novoosnovanu madjarsku vojsku.

Ratni tjedni pregled

Krimska konferencija označuje početak zadnjeg razdoblja u ovom ratu. Posljedice dogovora trojice državnika vidimo u napredovanju ruskih trupa na njemačkom tlu, to jest u Istočnoj Pruskoj i u Pomeraniji, a s druge strane u sjajnom nadiranju Savezničkih armija na zapadu. Konačni cilj uništenje njemačke vojne sile približio se sasvim. Kod nas isto tako kao posljedica zaključka na konferenciji je posjet feldmaršala Aleksandra, maršalu Titu radi dogovora o daljnjem ratovanju, o pružanju pomoći Jugoslaviji i o uređenju pravnih pitanja, kada se budu trupe Jugoslavenske armije susrele s trupama feldmaršala Aleksandra. Medjutim, što je za nas važno, feldmaršal Aleksandar nije posjetio samo našeg maršala Tita, no i maršala Tolbuhina, kako bi vojske triju komandanata uskladenim udarom zadale Nijemcu na Balkanu i Jugoistoku Evrope smrtni udarac.

Na uskom prostoru Koenisberga i Breslave, Nijemci trpe neizmjerne žrtve u materijalu i ljudstvu. Opoljena tenkovska grupa Nijemaca očajno se brani tako da su u Breslavi Rusi pobili u jednom danu 2.500 njemačkih vojnika, da bi napredovali svega jedan i pol kilometara.

Pitamo se da li ima smisla ta nje-

mačka taktika u ustrajnoj obrani opkoljenih gradova. Ona donosi Nijemcima strahovite nepotrebne gubitke, kao na primjer u Poznanju, koji su Crvenoarmejci osvojili nakon jednomjesečne uporne borbe. Pored 25.000 mrtvih, oni su ovdje izgubili 42 tenka, 574 topa, 30.000 pušaka, 21 radio stanicu, 1943 lokomotive i 5705 vagona.

Na zapadu Savezničke trupe napreduju dijelom kroz Siegfriedovu liniju te topovima tuku Duesseldorf. Sada je nakon zauzeća Trieri zauzet i Koeln, borbe se vode i za Crefald. I ovdje su gubitci neprijatelja ogromni.

Borbe se sada zapravo vode na teritoriju stare Njemačke u najvažnijim industrijskim područjima. Tako su saveznici u ovom svom napredovanju zauzeli pored drugih i nekoliko stotina tvornica tekstila. To je potpuno razumljivo kod ovako velikih napredovanja, kao što je Saveznička ofenziva na Zapadnom frontu. Veliki je udio u napredovanju nadmoćnog Savezničkog zrakoplovstva, koje nemilosrdno uništava i tuče neprijatelja duž komunikacija i po gradovima, te tako stvara paniku kod tamošnjeg građanstva. Savezničko zrakoplovstvo bacilo je tokom prošlog mjeseca oko 150 milijuna kg eksploziva na Njemačku.